

NWSA-Fine Arts
ISSN: 1306-3111/1308-7290
NWSA ID: 2014.9.4.D0159

Status : Review
Received: January 2014
Accepted: October 2014

E-Journal of New World Sciences Academy

Zeynel Turan

Celal Bayar University, zeynelturan@hotmail.com, Manisa-Turkey

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.4.D0159>

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MAKEDONYA TÜRKLERİNİN EVLENME DÜĞÜN GELENEKLERİ

ÖZET

Makedonya'da yaşayan ve 1950'li yıllarda başlayan büyük göçün ardından Türkiye'ye yerleşmiş Türklerin, geçmişten günümüze kadar yaşattıkları ve yaşatmaya çalıştıkları, "Evlenme Gelenekleri" bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Türk Halk Kültürü ile ilgili olan birinci bölümde yazılı kaynaklardan ele edilen bilgilere, ikinci bölümde ise söz konusu yöreye ait evlenme geleneklerine yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde de, metinler içerisinde kullanılan ve yerel kavramları kapsayan açıklanmalara yer verilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, Makedonya'da yaşamış ve Türkiye'ye göç etmiş Türklerin Evlenme Düğün folkloru ile ilgili inanış ve uygulamaları, niteliksel araştırma yöntemlerinden, belgesel kaynak derlemesi yoluyla, yazılı kaynaklara başvurularak ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, halâ Makedonya'da yaşayan ve Türkiye'ye göç etmiş Türklerin evlenme geleneklerinin, günümüzde, değişen teknoloji ve yaşam koşulları nedeniyle kısmen de olsa değişime uğrayarak sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya Türkleri, Gelenek, Görenek, Düğün, Evlilik Töreni

FROM THE PAST TO THE PRESENT THE TRADITION OF MARRIAGE AND WEDDING CEREMONY

ABSTRACT

The content of this research is the "Tradition of Marriage" preserved by the Turks living in Macedonia and those who have settled in Turkey after their emigration. In the first chapter that is related to the Turkish Folk Culture, the data gathered from the written sources are mentioned, and in the second, the Tradition of Marriage within the mentioned environce is contained. In the last chapter of the study, the definitions and explanations that are used in the content and those covering the local concepts are included. Further, within the scope of this study, Turkish Marriage Culture of those who emigrated to Turkey and those living in Macedonia, and their way of life and their belief in the Marriage and the applications have been studied from Folkloric point of view. As a consequence of the study, we have come to understand that despite the ever changing technology and life-standards of the Turks stil living in Macedonia and the ones who have immigrated to Turkey, they have been able to retain their Tradition of Marriage up to this day, even with minor changes.

Keywords: Macedonian Turks, Customs, Traditions, Wedding and Wedding Ceremony

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Bütün milletlerin kendine has sosyal normları (görenek, gelenek, âdet, örf, töre) vardır. Bunlar nesilden nesille aktarılarak günümüze kadar gelmekte ve karşımıza çıkmaktadır. Sosyal normlar, halkın geçmişi ve halkın düşüncesi ile sıkı sıkıya bağlıdır (Gülbeyaz, 2008:1).

Gelenek görenekler, örf ve adetler, inançlar, insan topluluklarını bir arada yaşatan, onların geçmiş ile bağlarını kuran kültür unsurlarıdır. Kültürün içinde, bir milletin değer yargısı, düşünce tarzı, inanç sistemleri yer alır (Tuna, 2006:1).

Türk kültürü açısından aile, temel unsurdur ve toplumu oluşturan en küçük birimdir. Bundan dolayı, ailenin kuruluş aşaması çok önemlidir. İnsan hayatında doğum, evlilik ve ölüm olmak üzere üç önemli geçiş dönemi olup, bu üç dönemin her biri çeşitli ritüelleri bünyesinde barındırır. Doğum ve ölüm bireyin iradesi ve inisiyatifi dışında olmasına karşın evlilik bireyin bizzat katıldığı bir uygulamadır. Bunun içindir ki; insan hayatında önemli bir devre olarak kabul edilen evliliğin her safhası bütün toplumlarda az veya çok önem taşımaktadır. Toplumda yuva veya aile kurmaya aday genç insanlar, evlilik neticesinde aile kurumunu meydana getirirler. Toplamların temel taşı olan ailenin kurulması sırasında tatbik edilen pratikler de önemlidir (Bahşioğlu, 2000:202).

Aile ile ilgili terim ve kavramlara Türk kültür tarihinin binlerce yıllık geçmişinden beri rastlanıyor olması, ailenin geçmişten günümüze Türk toplumunun temel yapısal kurumlarından birisi olduğunu göstermektedir (Çopuroğlu, 2000:165).

Toplumsal yapının temel taşlarından olan aile kurumu, tarihteki bütün değişmelere ayak uydurabilmiş ve varlığını korumuş bir müessesedir. Çeşitli kültürler içindeki şekil zenginliği yanında, hepsi için ortak karakter ve fonksiyonlar, çok büyük benzerlik gösterir, bu bakımdan, aile, evrensel bir olgudur. Ailenin evrensel niteliği, onun toplumsal işlevinden ileri gelmektedir. Ailenin işlevleri, insan neslinin üretilmesi ve devam ettirilmesi, çeşitli kurallar sistemi yoluyla üyelerinin aile içi ve aile dışı ilişkilerini yönlendirmesi, nihayet bir sosyalizasyon birimi olarak toplumsal ilişkiler sisteminin görece bir denge içinde sürdürülmesidir (Tatlıoğlu, 2001:1).

Yasal olarak belirlenmiş hak ve sorumluluklar çerçevesinde bir erkek ile bir kadınının birlikte yaşama karar ve iradelerini ifade eden bir anlaşma olarak tanımlayabileceğimiz evliliğin, bu formel tanımı, olgunun sosyolojik boyutunu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Çünkü işin toplum ve kültür boyutu, hak ve sorumlulukları, evlilik kararının oluşmasını ve evliliğin gerçekleştiriliş şeklini de kuşatan bir konuma sahiptir. Yani evlilikte, örf ve adetlerin, kültürel geleneklerin izin verdiği ölçüde bir bireysellik söz konusudur. Bunu evlilikle ilgili, toplumsal uygulamalarda açıkça görmek mümkün olmaktadır (Çopuroğlu, 2000:165).

Türk ailesinin sosyokültürel yapısında evlilik tarzlarından aile içi ilişkilerin yerleşmesine kadar onu karakterize eden unsurların pek çoğunun İslam öncesi döneme kadar uzandığı söylenebilir. Özellikle düğün ve nişan gibi törenlerde İslam öncesi dönemden kalan âdet ve geleneklerin izlerine rastlanmak mümkündür (Çelik, 2010:29).

Düğün, bir halkın hayat tarzını, bir toplumun hayat görüşünü, aile-nikâh münasebetlerini anlamaya yardım eden en önemli törenlerden biridir. Kökleri ile en eski çağlara uzanan düğün gelenekleri, insan hayatında önemli bir yere sahip olup, insanlık tarihinde bütün inançların, dinlerin izini taşımakta ve en eski şekliyle günümüze halk

edebiyatı eserleri aracılığı ile ulaşan değeri biçilmez geleneklerden biridir (Çetin, 2005:1).

Geleneksel düşün, farklı aile ve toplum görüşlerini, folklor öğelerini kapsayan büyük bir eğlencedir. Gerçekte düğünler nikâh olayını görkemleştirmekte ve karı kocanın birleşmesini yasal bir zemine oturtmaktadır. Birleşme hem ailenin, hem ekonominin büyümesine yardımcı olur. Düğün gelenekleri nesilden nesile geçen adetlere, sosyal yaşama, ailenin durumuna bağlıdır (Perçemli, 2011:67). Söz kesimi ve nişan gibi önemli diğer aşamalardan sonra düğün, sosyolojik olarak çoğu gerekliliği yerine getiren bir niteliktedir. Aile kurumunun toplumca onayı olarak da değerlendirilebilecek düğün Anadolu'nun her yerinde belli başlı uygulamalarla kutlanmaktadır (Yolcu, 2008:80).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Makedonya'da yaşayan ve Türkiye'ye göç etmiş Türklerin evlenme geleneklerine ilişkin birçok kaynakta, bu geleneklerin farklı bölümlerine yer verilmiştir. Bu çalışma, Makedonya'nın Valadova, Üsküp ve Rekarlar bölgesi civarındaki illerinden, ilçe ve köylerine ait daha önceden yazılmış ve ulaşılabilen kaynakların taranmasına dayalı olarak yapılmıştır. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerinden belgesel kaynak derlemesi (Seyidoğlu 2009:46, Megep 2006:12) yoluyla yazılı kaynaklara başvurulmuş ele alınmıştır.

Özetle bu çalışmanın amacı; Makedonya'da yaşamış ve göç edip Türkiye'de yaşayan Türklerin, kültürün bir alt dalı olan evlenme geleneklerini, alandaki yazılı farklı çalışmalardan derleyerek, bir bütün halinde tekrar alana sunmaktır.

Kültür unsurları, elbette zamana ve çevrenin şartlarına uyarak, bazı değişiklikler gösterir ya da kısmen eriyip yok olabilir. Fakat bazıları da vardır ki, yüzyıllardır Türk milletince ortaya konulup, ana vasıfları korunarak günümüze dek devam ettirilmişlerdir (Tuna, 2006:1). Balkanların coğrafi konumu, etnik yapısı, din, dil ve kültürel özellikleriyle Makedonya, en karmaşık bölgelerinden biridir. Burada doğal olarak yaşayan Türkler, birbirinden farklı kültürlerin aynı toplumsal mekânda karşı karşıya gelmeleri sonucunda ve karma evliliklerin oluşmasıyla da birlikte, kültürel etkileşim ve az da olsa değişimlere de uğramıştır (Ahmet, 2006:1).

Kültürel etkileşim ve değişimlerden kaynaklı, Makedonya Türklerinin evlenme geleneklerinin giderek aslını kaybetmesi ve diğer kültürler ile etkileşerek, yerine bambaşka bir kültürel yapının gelmesi kaçınılmaz gibi görünmektedir.

Gerek uygulamalı gerekse gözleme dayalı, yapılan birçok çalışmada, Türkiye dışında yaşayan Türklerin inançlarını, doğum, evlenme, ölüm ve diğer konulardaki uygulamalarına ilişkin geleneksel törenlerini ve davranışlarını yansıtan çalışmaların yoğunluğu göz önüne alındığında, tekil düzede kültürel davranışları ve törenleri ortaya koyan çalışmaların sayıca yok denecek kadar az olması, bu durumu incelemeyi değer kılmaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın halk bilimi alanına önemli oranda hizmet etmesi düşünülmektedir.

3. İLGİLİ LİTERATÜR (RELATED LITERATURE)

3.1. Makedonya'dan Göç Etmiş Türklerin Evlenme Gelenekleri

(Marriage Culture of The Turks Who Emigrated From Macedonia)

Topluluklar, buldukları coğrafyadan göç etmiş olsalar bile; bu kültür unsurlarını, gelenek ve göreneklerini, adetlerini yeni yurtlarına taşımaktadır (Tuna, 2006:1). Makedonya'da yaşamış ve Türkiye'ye göç etmiş Türkler de buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Evlilik kurumu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini ve

fonksiyonlarını sürdürmektedir (Ülker, 1995:73-74). Kıza ve erkeğe yeni bir sosyal statü kazandıran evlenme, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi düzenlemesi açısından her zaman toplumun her kesiminde önemli bir olay olarak görülmüştür. Evrensel bir özellik taşıyan evlenme ve çevresinde gelişen olaylar, dünyanın her yerinde bağlı bulunduğu kültür tipinin gerektirdiği kurallara ve kalıplara uyularak gerçekleştirilir (Perçemli, 2011:67). Makedonya Türkleri, adetleri, örfleri ve geleneklerini olabildiğince canlı tutarak, kültürel kimliklerinin devamını ve aktarımını nesillerce sağlayabilmişlerdir. Bir düğünün birtakım ön hazırları vardır ve bunları genelde toplumun önde gelen insanları görürler. Burada düğün birkaç safhadan oluşur;

- Düğün öncesi gelenekleri (Kız isteme, söz kesme, nişan)
- Düğün (Kız ve erkek tarafında düzenlenen törenler, bunlarla ilgili çeşitli inançlar)
- Düğün sonrası gelenekler (Gelin getirme, duvak açma, dünür yemeği, erkek tarafının kız tarafında ağırlanması) (Çetin, 2005:95).

3.2. Kız İsteme ve Söz Kesme (Ask to Her Father for Marry and Agreement)

Evliliğin ilk aşaması olan bu dönem birçok aşamayı içinde barındırmaktadır. Bu süreç; gelin veya güvey seçimi, görücülük, kız isteme ve söz kesimini içine almaktadır. Evlenecek çiftlerin seçimi konusunda ilk girişim erkek tarafının, kız seçmesi ile başlar. Makedonya Türklerinde, evlilik yapabilmek için evlilik yapacakların yedi göbek akrabalıkları sayılır ve akrabalıklarının olmaması gerekir. Yakın akraba evliliğinin yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Amca, teyze, hala, dayı çocukları birbirleriyle evlenemez. Aralarında birbirleriyle kaçma da olamaz. Bunlar her zaman birbirlerinin baci-ağabeyi olarak kabul edilir. Yedi kuşak veya soydan yakın akrabalarla evlilik olmaz. Bunun nedeni büyük oranda doğacak çocukları zayıf veya sakat olacağı inancıdır. Ayrıca, komsularla bile evlilikler yapılması uygun görülmez. Onlar her zaman aileden birileri sayılır. Bu gibi evlilikleri gerçekleştirenler her zaman toplumdan dışlanır (Nureddini, 2007:114).

Üsküp'te, her delikanlı, her genç kız evlenme çağına geldi mi, ona uygun bir kız bulunması için harekete geçilir (Zeynullah, 1987). Kalkandelen'in Tearce yöresinde yaşayan Türklerde genelde, evlenecek çiftlerin ailesinin uygun gördüğü evliliklere izin verilir. Yani eğer kız veya erkeğin ailesi bu evliliğe karşı olursa, kız ve erkek birbirlerini beğenmiş olmasına rağmen evlilik gerçekleşmez. Aksi halde aileler arasında büyük bir düşmanlık oluşur ve bu düşmanlık bazen aylarca, hatta senelerce sürer (Nureddini, 2002:107). Kız hususunda bir karara varıldıktan sonra kız istenmeye gidilir. Kızı istemeye giden kişiye "Stroynik" denir. "Stroynik" (dünür) olacak kişi genelde hem erkeğin hem de kızın ortak tanıdığı ya da akrabalarından biri olur (Zeynullah, 1987).

Kız istemeye gidip gelmeler üç kez tekrarlanır ve kız evine herhangi bir gün veya gecede gidilmezdi çünkü toplumun inançlarına uygun olarak böyle hayırlı işler için uygun olan gün ve geceler vardır. Örneğin; Pazar günü ve gecesi, Pazartesi gündüz, Çarşamba gecesi, Perşembe gündüz ve gecesi, Cuma gündüz. Bu sayılan gün ve gecelerin haricinde kız istemeye gidilmezdi. Bu gelenek günümüzde bile hem orada, hem Türkiye'de devam etmektedir. İlk iki ziyarette kız verilmez çünkü kız evi naz evi olduğundan söz akdi üçüncü ziyarete bırakılır (Şiyak, 2011:72). Bundan sonra kızın ailesi, erkeği

tanıyanlara başvurarak onun nasıl bir aileden yetiştiğini, nasıl biri olduğunu soruşturmaya başlar. Eğer erkek hakkında olumsuz bir intibah edinilirse "Stroynik" in ikinci gelişinde bir sebep ortaya atılarak kendisine kızı henüz vermeye niyetleri olmadığı söylenir. Eğer erkek hakkında iyi bir intibah edinilirse, "Stroynik'ten biraz daha zaman istenilir (Zeynullah, 1987).

"Stroynik" in üçüncü sefer ziyaretinde sadece yaşlılar değil, erkek evinin tüm akraba, komşu ve dostları da eşlik ederler (Şiyak, 2011:73). Oğlanın babası, kız evine varınca ocağın etrafına oturur ve ateşi karıştırır. Eski Türk inançlarında kutsal sayılan ateşin karıştırılması, yeni bir "Ocak" kurulacak olması bakımından özel anlam taşımaktadır (Kalafat, 1994:34-40).

Kız evinde kahve ikramından sonra erkek tarafının en yaşlısı "Allahın emri ve Peygamberimizin kavli üzerine" diye başlayan konuşmasını yapar ve evin kızını kendi oğullarına ister. Kız evinin en yaşlısı ise, "Allahın emri Peygamberin kavli başımız üzere ve hayırlı olsun" der. Ardından oğlan evinden getirilen lokum ikram edilir (Şiyak, 2011:73). Sözün kesildiğini kesin bir biçimde kanıtlamak için Stroynik, kızın vermiş olduğu "söz mendilini" erkek evine götürür. "Söz mendili" kızın kendi işlediği oyaly bir mendildir (Zeynullah, 1987). Kızın verilmesi kesinleşince sözleşme veya nişan yapılır (Çeltikçi, 2006:92).

3.3. Nişan (Engagement)

Evlenmelerine müsaade verilen gençleri, söz kesiminden sonra bekleyen aşama nişandır. Nişanın nasıl ve ne zaman yapılacağı ya söz kesiminde ya da söz kesiminden bir süre sonra aileler tarafından belirlenmektedir. Nişan günü tespit edildikten sonra, nişan hazırlıkları başlar ve her iki tarafta karşılıklı olarak hediyeler hazırlarlar. Nişan hediyeleri olarak erkek tarafı kıza elbise, iç çamaşır, terlik ve yüzük alır. Kız tarafı da erkeğe iç çamaşır, takım elbise, terlik, kravat, gömlek ve yüzük alır (Zeynullah, 1987). Nişan merasimi kız evinde gerçekleşir (Nureddini, 2007:127).

Alınan hediyeler nişan tepsisine dizilir. Erkeğe gidecek hediye tepsisini kız, kıza gidecek olanı da erkek alır. Bu hediyeler dışında kız, erkeğin yakınlarına bohçalıklar hazırlar. Bohçalıklar erkeğin babasına, annesine, kardeşlerine gönderilir. Bohçalara iç çamaşır, çorap, gömlek, kumaş gibi şeyler konulur. Aynı şekilde erkek de kızın yakınlarına bir şeyler gönderir. Tepsiler genelde kuşluk vaktinde götürülür. Her iki ev ahalisi o gün sohbet ve eğlence içinde bir kaç saat geçirirler. Bu esnada çay, pasta, lokma, limonata vs. dağıtılır. Erkeğin yakınlarından kızlar def çalıp, türkü söylerken Kadınlar da halay çekerler. Def çalan kadınlara "Davnacı" denilmektedir. Bu arada erkeğin ablası ya da yengesi kıza getirmiş oldukları hediyeleri gösterirler. Bu arada kızın hazırlamış olduğu hediyeler de gösterilip erkeğin evine gönderilir (Zeynullah, 1987).

Rekalar (Irmak) bölgesinde Aileler nişan yüzüklerini kendi aralarında takarlar örneğin, gelinin yüzüğü kendi evinde kendi ailesinden bir büyüğü tarafından, erkeğin yüzüğü de kendi evinden kendi ailesinden bir büyüğü tarafından takılırdı. Bu gelenek 1980'li yıllara kadar sürdü, 1980'li yıllardan sonra nişan merasimleri salonlarda danslı balo şeklinde yapılmaya başlanmıştır (Şiyak, 2011:74).

3.4. Kına (Henna)

Türkiye'nin her tarafında yaygın olan kına yakma geleneği, Türkiye dışında Kıbrıs, Makedonya, Kerkük, Gagauz, Kazak, Kırım-Kuzey Kafkasya Türklerinde de bazı küçük farklılıklarla yakılmaktadır

(Tokmak, 2009:31). Doğu Makedonya'da yaşayan Türklerde kına, türküler esliğinde yakılır, türküler söylenir. Kızın anasının gelin giderken ağlamaması için teselli edilir. Kına yakılırken kızlar geline ayna tutarlar. Bazıları ise aynayı gelinin basına koyarlar (Nureddini, 2007:134). Üsküp'te kına gecesi Cuma akşamı yapılır. Kına kızın evinde yakılır. Fakat eğlence her iki evde de olur. Kına, bir çömlek kab içinde çay ile karıştırılıp hazırlanır. O akşam kızlara yemek verilir. Hatta gelin adayının yakın arkadaşları o gece orada kalabilir. Kına yakılırken türkü söylenir. Bu söylenen türkülerle kızı ağılatırlar, çünkü bu, kızın baba evinde geçirdiği son gecedir. Kızın başı kırmızı başörtü ile örtülür (Zeynullah, 1987). Kocacık, Makedonya'da Türklerin yerleştiği önemli bir yerdir. Burada da "kına gecesi" yapılmaktadır. Çarşamba akşamı, kız evinde gelin kızın elleri ve ayakları bileklere kadar kınalanır. Kınaya karıştırılan paralar, ertesi gün gelinin yoksul arkadaşlarına dağıtılır (Tokmak, 2009:33).

Makedonya Türklerinde kına gecesi kız evinde, düğünden üç gün önce olur. Ayrıca, büyük kına gecesi de yapıldığı olur. Bu gece cumartesi akşamı yapılır. Gelinin yakınları gelinden helallik dilerler. Bu gecede kınayı geline kızlar yakar. Kına, gerdek gecesinden bir gün önce yakılır. Kına yakılırken özellikle Toprinik ve Depre Köylerinde, "Urun (Vurun) gelinin kınasını, ağılatmayın anasını" sözlü, türküler söylenir (Çeltikçi, 2006:93).

Gostivar ve çevresinde önceden kına gecesi Salı günlerinde yapılır, Çarşamba günü ise gündüz yapılan yemekli kına gece, Perşembe ise düğün yapılırmış. Salı günü akşamı yakın kadın akrabalar ve kızın yakın arkadaşları davet edilir. Gelin kınası, onun bekâr arkadaşlarınca yakılır. Ana-babası sağ olan kızlar tercih edilir. Bunun nedeni, gelinin kocasının erken vefat etmemesi yani, gelinin genç yasta dul kalmamasıdır (Nureddini, 2007:134).

Gelini süsleyen kadına "Tellak" denir. Kızın başına, duvağının üzerine büyük bir ayna konulur. Aynaya hediyeler bırakılır, para atılır. Bu törene "Nişan Atma" denilir. Anadolu'da nişanı atma "Nişan Bozma" anlamındadır. Düğünlerde ve bilhassa gelin süslenmesinde aynayı Anadolu Türklüğünde de görmekteyiz. Aynayı "Mafez Atma"da da görüyoruz. Oğlan evinin kadınları kına gecesinden evvel kız evine giderler. Yapılan merasimde kızın başının üzerine ayna konulur ve davetliler aynaya hediye koyarlar (Kalafat, 1994:34-40).

Kına eğlencesi, gecenin geç saatlerine kadar sürer. Bu sırada oğlan evinden gelen çerezler yenir. Gecenin ilerlemiş bir saatinde kız yakınları oğlan evine gider, tavuk alır. Kına konma sırasında ise gelini ağılatacak türküler söylenir. Makedonya'da bu âdet aynı şekilde uygulanmaktadır (Tokmak, 2009:33).

Valandova 'da, kına gecesinde "Testi Kırma" uygulaması yapılır. Hora tepen gençler ve kadınlar 3-5 tur döndükten sonra elindeki testiye yere vurup kırar, bunu diğerlerinin testi kırması izler. Bazıları testilerinin içine ceviz koyarlar, testi kırılınca çocuklar bu cevizleri toplarlar. Bunun nedeni ise eski Türklerdeki "Saçı" karşılığıdır. Bir nevi hayır duası almaya, birilerini sevindirmeye yöneliktir (Kalafat, 1994:34-40).

Kına erkek tarafından hazırlanır ve erkek tarafından yeni evlenen gelinler, bekâr kızlar ve erkek tarafının kadınlarından oluşan yakın akrabaları, gecenin merasimi dolayısıyla, genelde sim işlemeli kırmızı renkte savlar giyerler ve kızın evine gitmek için hazırlık yaparlar. Kayın valide bu gece merasimi dolayısıyla yaptırmış olduğu kırmızı renkte saltaları (kaftan) geline götürür. Kınayı getirenlere "Kanaçına" denilirdi. Geline bu özel giysiler giydirilir ve başı da kırmızı bir duvak ile örtülür. Kına yakıldıktan sonra birkaç saat sonra yine kınayı yakan kızla beraber yakılan kınanın yıkanması için

bahçedeki çeşmeye ve yakındaki akarsuya gidilir. Kınanın akarsuda veya çeşmede yıkanması, gelinin ömrünün su gibi akması ve uzun olması içindir (Nureddini, 2007:134).

3.5. Davet (Invitation)

Davetler okuyucular tarafından yapılır. Hazırlanmış listeler onlara teslim edilir. Erkekleri tayin edilen erkek, kadınları ise iki küçük kız okuyucu seçilir ve davetleri onlar yapar. Tearçe'de yaşayan Türklerde kızlar, daireler-defler eşliğinde komşulara, köy halkına, yakın akrabalara gidip düğüne davet ederler. Bu davete yürüyerek, şarkı, türkü eşliğinde gidip evden eve gezip ev sahibinin selamını ileterek düğüne davet ederler (Nureddini, 2007:140).

Rekalar bölgesinde ise köy halkı, davul zurna eşliğinde oğlan evinden yaşlı bir bey ve gençler eşliğinde kapı kapı dolaşarak düğüne davet edilirdi. Bu davet etme olayı günümüzde de yörede aynı şekilde devam etmektedir. Türkiye'de ise davetler, davetiye ile yapılmaktadır. Davet bitince davul zurna ekibine yemek verilir. Akşam saatlerinde ise yakın akraba ve komşulara yemek ziyafeti verilir. Gece oyunlar onanır ve eğlenilir. Cumartesi sabahı davul zurna eşliğinde tekrar eğlence başlar. Cumartesi günü eğlence devam ederken bir yandan da komşu evlerde yemek yenilecek ve misafirlerin kalacakları odalar hazırlanır. Yemek yenilen odalara yörede "Konak" denilir. Öğlen namazından sonra ailenin ileri gelenlerinden bir grup (Baba ve Dede hariç) ellerinde gelinin giyeceği gelinliği davul ve zurna eşliğinde kız evine götürürlerdi. Bunlara "Kumovi" denirdi. Fakat Kumovi günümüzde kaldırılmıştır (Şiyak, 2011:75).

3.6. Düğün (Wedding)

Düğün gününün en karakteristik anı "Svatovi"nin (Gelin Alayı) gelin almaya gitmesidir. Erkek tarafının ailesi ve dostları yakalarına yeşil bir çam dalını takarak, kız evine giderler (Çam, uzun ömrün; yeşil, barış, huzur ve muradın sembolleridir) (Ülker, 1995:73-74).

Öğle namazından sonra gelin alayı ve davul zurnalarla gelini almak için yola çıkılır. Atları varsa damadın erkek kardeşleri veyahut yakınları üzengilerinden tutup giderler.. Gelin almaya giderken en az 3 at hazırlanır, bu atlardan biri gelin için, diğer ikisi de gelinin çeyizi içindir. Gelin almaya gidecek olan gelin alayına "Svatovi" denilir. En önde kaynata ve damadın akrabaları giderler onların önünde ise davul ve zurna ekibi yer alır. Gelin almaya gidilirken Osman Paşa marşını, dönüşte ise Çanakkale türküsünün ezgileri çalınır (Şiyak, 2011:79).

Eskiden ise gelin almaya faytonla gidilirmiş. Faytonu çeken atlar çiçeklerle süslenip üzerlerine kumaş atılmış. Bugün sadece daha kırsal yerleşim yerlerinde atlar kullanılır. Atlar da süslenir ve köyün etrafı davul zurna eşliğinde gezilir (Zeynullah, 1987). Kız evine varıldığında, ailenin en yaşlı kadını gelini sorar ve beyaz gelinliği giymiş gelin kız odasından çıkar, bu sırada bir küçük erkek çocuk gelinin üzerine leblebiler atar. Bu leblebileri bekârlar şans ve kısmet açıklığı dileğiyle toplar. Misafirlere şerbet ve lokum ikram edilir ve her alan kişi tepsiye para bırakır. Ancak koçalki'nin bir ferdi bardağı geri vermez ve saklar, ta ki gelini alıp evden çıkınca, bardağı herkese göstererek taşa atar ve kırar. Bunun manası, "kızın annesi değil bardak patlasındır (Ülker, 1995:73-74). Gelinliğini giyen kıza babası kuşağını bağlar ve gelin kızını öper, vedalaşır. Vedalaşma bittikten sonra baba kızını alıp evden çıkarır. Kapının önünde bekleyen atın üzerine sağ ayağı ile bindirilir ve gelin, damat evinden gelen svatovi'lere teslim edilir. Bu gelenek Reka'da günümüzde de devam etmektedir. Ancak Türkiye'de sadece at üstünde gelin

alınmamaktadır (Şiyak, 2011:80). Önce resmi nikâha gidilir ve geçilen yollardan değil de başka bir yoldan oğlan evine gelinir. Eve ulaşan ilk kişiye kayınvalide bir bohça ve para armağan eder bu Müjdeliktir (Ülker, 1995:73-74).

Valandova yöresi Türklerinde gelin kaynanası ve kaynatasının yardımı ile attan indirilir. Attan indirilen gelinin kucağına 1-3 yaşlarında bir erkek çocuğu verilir. Gelin çocuğun başını okşayıp ona hediye verir. Daha sonra damat tıpkı Anadolu'nun birçok yerinde uygulandığı gibi gelinin başından aşağı çerez serper. Bu uygulama kansız kurban niteliğinde bir sacıdır. Damat ile gelin gerdeğe kadar hiç görüşmezler (Çeltikçi, 2006:92).

Ayrıca, Gelin araba veya attan indirilirken önünde bakır bir tepsinin içine su dökülür ve bu tepsi içine gelin basar. Bunun anlamı, evliliğin su gibi tertemiz, doğrusu sorunsuz geçmesidir (Zeynullah, 1987). Gelinin başını, kaynana, damadın akrabası iki erkek çocuğa gül dalı ile açtırır. Buna duvak açma denir. Bu esnada geline hediyeler verilir. Gelin yüzü açma Anadolu'da hediyelerle olur. Bazen damat ve bazen de kayınvalide açar (Kalafat, 1994:34-40). Gelini, kayınvalidenin getirdiği bir ayna karşılar. Gelin ve damat aynada birbirlerine bakarak kapıya doğru yürürler. Eşikten geçen gelinin bir koltuğuna kuran, diğerine ekmek konulur. Gelinparmaklarına bir tabak bala batırarak, evin giriş kapısının üstüne üç kez sürecektir. Bunun anlamı da hayatlarının tatlılık içinde geçmesidir. Küçük bir erkek çocuğun yatağın üstünde bırakıldığı odasına giren gelin ve güvey beş dakika sonra çıkarlar ve el öperler. Artık bütün gün ve gece sürecektir olan düğün başlamıştır (Ülker, 1995:73-74).

3.7. Damat Tıraşı (Groom Shave)

Damat tıraşı geleneği yüzyıllardan beri devam eden bir gelenektir. Damat tıraşı canlı müzik eşliğinde yapılır. Evin bahçe kapıları açılır ve müziği duyan davetli davetsiz tüm erkekler, daha ziyade gençler tıraş gecesine katılır. Tıraşlar bahçede açık alanda yapılır. Berber o gece halayların çekildiği bahçenin ortasına masasını kurup, gelen davetlilerden isteyene ücretsiz sakal tıraşı yapar (Nureddini, 2007:143).

Tıraş yapacak kişiye kayınvalide tarafından basma gömlek ve havlu hediye edilir. Bu hediyeler bele ve omuza bağlanır ve tıraş bitene kadar üzerinde kalır. Tıraş başladığında takı başlamış olur. Önce baba gelip öper ve bahşiş verir. Sonra sırasıyla anne, kardeşler ve düğünde bulunan tüm konuklar damada bahşiş verirler. Bir yandan da tıraş merasimine özel ezgileri davul zurna ekibi aralıksız çalar (Şiyak, 2011:82). Bundan sonra fon müziği eşliğinde damat oturduğu sandalye ile beraber havaya kaldırılıp bahçe içinde gezdirilir ve böylece tras gecesi sona erer. Damat arkadaşlarıyla vedalaşır ve herkes evine gider (Nureddini, 2007:145).

3.8. Gerdek (Nuptial)

Tıraş gecesinin sonunda köy imamı evin yaşlıları ile birlikte eve gelir, damat ve sağdıçları ile evin erkekleri hoca efendinin arkasında saf tutarlar. Hoca nikâh duasını okuduktan sonra damadın sırtına hafifçe vurur, damat babasının ve yaşlıların elini öper ve arkadaşları eşliğinde gerdek odasının önüne gelir. Damat gerdek öncesi baklava yer. Buna baklava bozumu denir. Burada arkadaşları tarafından hafifçe hırpalanır ve kapıyı açıp odaya girer (Şiyak, 2011:82).

Debre yöresi Türkmenlerinde, gelin, gerdeğe girmeden önce, kayın validesi onu ocağa götürür ve kafasını ocağa üç defa vurur gibi yapar. "Böylece bu ocağın kutsiyetini ve bereketini unutma, yeni mesul sensin, demiş olur." Güvey odaya girince gelin odada tek başına

bekler. Güvey odaya girdikten sonra, gelinin yüzü hemen açılmaz. Damat, gelinin yüzünü açarken, geline hediye takar. Bu hediyeye, "Yüz görümlüğü" denir. Yüz görümlüğü takıldıktan sonra gelinin yüzünü açılmasının uğuruna inanılır (Çeltikçi, 2006:93). Debre'de gelinin odasına gelinin annesi açık bir kilit koyar. Bu kilidi gelinle birlikte damat kapatır. Böylece bağlanmaya karşı tedbir alınmış olur (Kalafat, 1994:34-40). Güvey gerdeğe girmeden önce gelinin duvağında namaz kılar. Bu namazla ilgili bilgiler düğünden önce aileleri tarafından çocuklara verilir. Gerdek öncesi yatakta küçük bir erkek çocuğa takla attırılır ki çocukları tez ve erkek olsun (Zeynullah, 1987). Makedonya Türklerinde gelinin erkek çocuğu olması için gelinin yatağına erkek çocuk yatırılır. Çocuğun yatakta yuvarlanması sağlanır. Anadolu'da ise bu maksatla çocuk kucağına oturtulur (Çeltikçi, 2006:91).

Ertesi gün sabah erkenden kızlar türkü söyleyip def çalarlar, gelinin dışarı çıkmasını beklerler. Gelin odadan çıkınca kaynana odaya girip "nişan" ister. Bu nişan gelinin bakire olup olmadığını kanıtlar. Üsküp'teki Türk halkı için bu çok önemlidir. Fakat damat gelinin bakire olmadığını önceden biliyorsa o zaman gelinin gönderilmesi söz konusu değildir. Kimi zaman da erkeğin gerdeğe girememesi olayı görülür ve gerdeğe girmesi ertesi akşama ya da ondan sonraki akşamlara ertelenir. Gelin odadan çıkınca kadınlara ve kızlara başörtü ya da çorap dağıtılır. O sabah, gelinin annesine, kadınlardan biri tarafından "simit poğaçı" (bazı yerlerde o gece kullanılan çarşaf) götürülür. Bu gelinin bakire olduğunu kanıtlar (Zeynullah, 1987).

4. TARTIŞMA (DISCUSSION)

Bu araştırmada, Makedonya'da yaşamış ve Türkiye'ye göç etmiş Türklerin, insan hayatının önemli safhalarından biri olan evlenme gelenekleri ve inançlarına ilişkin uygulamalarını ortaya koymaya çalışılmıştır. Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Balkanlara göçen Türk Boyları, yeni geldikleri bu topraklar üzerinde yaşayan halklardan izole edilmiş bir yaşam sürmemiş, onlarla iç içe bir yaşam sürmüşlerdir. Türkler Makedonya'da yerleştikleri her şehre, her kasabaya ve köye Türk kültürünü, örf ve adetlerini, manevi değerlerini getirip kökleştirmişlerdir. Balkan'lı ve Avrupalı unsurların kültürlerine büyük etkiler yapmışlardır. Bu iç içe yaşamın sonucunda halklar arasında karşılıklı kültürel alışverişlerin olmaması elbette ki kaçınılmazdır. Makedonya'da yaşamış Türkler yıllardır birlikte yaşadıkları Makedon, Arnavut, Bulgar, Sırp ve Rum kültürlerinin etkisi altında yaşamış olsalar da, Anavatandaki gelenekler ile Makedonya'da yaşamış Türklerin geleneklerinin temeline inildiğinde, eski Türk kültürünün ve eski Türk inanç sisteminin etkisi aslını kaybetmeden, kalabildiği görülmektedir. Kız isteme ve söz kesme töreninde, eskiden kız evine akordeon ve şarkılar eşliğinde gidilirken, günümüzde ise maddi durumu iyi olanlar, kız evine orkestra götürmektedir. 1980'li yıllara kadar erkek gelin evine veya gelin erkek evine kesinlikle gitmezken, 1980'lerden sonra yavaş yavaş bu gelenek kaybolmaya başlamıştır. Kız isteme merasiminden sonra, düğüne kadar olan tüm masrafları erkek evi üstlenir, kız evi sadece çeyiz hazırlarken günümüzde, çeyiz'e beyaz eşya da dâhil edilmiştir. Düğünde gelinin giyeceği gelinliğin, erkek evinden kız evine götürülmesi geleneği (Kumovi) günümüzde yapılmamaktadır. Geçmişte gelin at ile evinden alınırken, günümüzde bu gelenek kaybolmuştur. Gerdek gecesi ardından pazartesi günü gelin, bahçede bulunan çeşme başında kaynana ve kaynatasının ellerine su döktükten sonra, gelin, kaynana, kaynata başta olmak üzere akrabalar ile birlikte gelin oyunu (Nevestinsko Oro) oynanmaya başlar ve böylece Cuma günü başlayan düğün pazartesi günü sona ermiş olur. Günümüzde bu gelenek, kentlerde ne oyun oynanabilecek

geniş meydanlar ne de çeşmeler olmadığından kaldırılmıştır (Şiyak, 2011:73).

5.SONUÇ VE ÖNERİLER (RECOMMENDATIONS AND CONCLUSION)

Kız isteme ve söz kesme geleneği günümüzde hem Makedonya hem de Türkiye’de devam etmekte olduğu gözlenmektedir. Nişan gelenekleri kısmen değişime uğramış olsa da günümüzde halâ sürdürülmektedir. Düğün töreninin başlangıcından sonuna kadar olan süreçteki geleneksel birçok davranışın değişime uğramış olduğu tespit edilmiştir. Makedonya’da yaşamış Türklerin Anadolu’ya geldiklerinde göç ile birlikte, değişen yaşam biçimlerinin, gelişen teknoloji ve ekonomik şartlarında etkisi ile beraber, geleneklerini yeni yaşamsal ve çevresel şartlara uydurarak, olabildiğince aslına uygun bir biçimde yaşattıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Makedonya Türkleri düğün gelenekleri günümüzde, değişen yaşam koşullarından kaynaklı bazı değişikliklere ve kültürel yozlaşmaya maruz kalarak Makedonya’da yapıldığı şekliyle sürmediği, Türkiye’deki kent yaşamının koşullarına göre biçimlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Benzer biçimde yapılacak yeni bir araştırma ile Türkiye’deki Makedonya’dan göçmüş Türklerin yerleşimlerinin daha yoğun olduğu bölge ve illere göre yapılması önerilebilir.
- Türkiye’de yaşayan ve Makedonya’dan göç etmiş Türklerin, günümüzdeki düğün geleneklerinin araştırılması, geçmiş ile bugünü karşılaştırılmasına ve değişimin boyutlarının tespit edilebilmesine olanak sağlayabilir.
- Düğün geleneklerinin bozulmaması ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla, Makedonya Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Dernekleri tarafından gençlere yönelik tanıtıcı kültürel etkinlikler düzenlemeleri önerilebilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Ahmet, Y., (2006). Makedonya’da Yaşayan Türklerde Karma Evliliklerin Yol Açtığı Sosyolojik ve Eğitimsel Sorunlar (Üsküp Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Sosyal ve Tarihi Temelleri Bölümü.
- Bahşioğlu, A., (2000). Kastamonu Merkez İlçede Düğün Aşamasında Çeyiz İle İlgili Uygulamalar, II. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçlar Sempozyumu, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara, Aktaran Yolcu, F., (2008). Adana İli Ceyhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD.
- Çeltikçi, O., (2006). Yaşar Kalafat’ın Türk Kültürüne Ait Çalışmaları, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çopuroğlu, Y.C., (2000). Fırat Havzası Evlilik Kültürü I: Düğün Öncesi`, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 10, Sayı: 2, ss: 163-193.
- Çelik, C., (2010).Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması, Karadeniz Dergi, Sayı: 8.
- Çetin, Ç.Z., (2005). Tatar Türklerinin Düğün Geleneği, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı 3, ss: 92-119.
- Çetin C., (2008). Türk Düğün Gelenekleri ve Kutsal Evlilik Ritueli, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı: 48, 2, ss: 111-126.

- Gülbeyaz, K., (2008), Milli Kırgız Düğünü, Akademik Bakış, Sayı: 15, Ekim 2008.
- Kalafat, Y.K., (1994). Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnançları Karşılaştırması, Milli Folklor Dergisi, Cilt: 3, Yıl: 6, Sayı: 24, ss: 34.
- MEGEP, (2006). Araştırma Teknikleri, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Nureddini, M., (2007). Makedonya'daki Müslümanlarda Doğum, Evlenme ve Ölüm ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri ABD.
- Perçemli, V., (2011). Gagauz Türklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst, Türk Dünyası Araştırmaları ABD.
- Seyidoğlu, H., (2009). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, 10. Baskı, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul.
- Şiyak, İ., (2011). Makedonya Rekalar Kazasında Türk İzleri, Şafak Basım yayın, 1. Baskı, Manisa.
- Tokmak, Y., (2009). Balıkesir ve Çevresinde Kına Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD.
- Tuna, S.T., (2006). Türk Dünyasındaki Düğünlerde Koltuklama ve Kırmızı kuşak Bağlama Geleneği, Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi, Sayı: 38, ss: 149-160.
- Tatlıoğlu, D., (2001). Din Sosyolojisi Açısından Türkmen Ailesi ve Kuruluşu Düğün, Nikah ve Boşanma, Akademik Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, ss: 9-10.
- Ülker, Ç., (1995). Üsküp'te Düğün Geleneği, Milli Folklor Dergisi, Cilt: 4, Yıl: 7, Sayı: 27, ss: 73.
- Yolcu, F., (2008). Adana İli Ceyhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD.
- Zeynullah, S., (1987). Üsküp ve Çevresindeki Düğün Adetleri, Sesler Kültür Sanat Dergisi, Say: 213, ss: 78.

Metin İçerisinde Geçen Yöresel Terimler (The Local Terms in The Text)

- **Kumovi:** Gelinin giyeceği gelinliği, erkek evinden kız evine götürülen bir grup kişiye denir.
- **Konak:** Kız ve oğlan evine ziyarete gelen misafirler için, yemek yeme ve dinlenme odaları ve evleri.
- **Kanarçına:** Oğlan evinden kız evine kına götürünlere verilen ad.
- **Mafez Atma:** Kına yakılırken gelinin başına konan ayna ve üzerine bırakılan hediyeler.
- **Tellak:** Gelini süsleyen kadına verilen ad.
- **Reka:** Irmak.
- **Rekalar Bölgesi:** Makedonya'da, Mavrovo gölünden 25 km Ohrid karayolu üzerinde, Korap dağının eteklerinde bir bölge.
- **Davnacı:** Kız evinde, nişan esnasında def çalan kadına verilen ad.
- **Stroynik:** Görücülük aşamasında, aracılık yapan kimse.
- **Şalta:** Bele kadar, sıkı kollu, yakasız, önu iliksiz bir giysidir. Omuzdan kol ağzına kadar uzunlamasına iner. Etekleri kaytanlıdır.